

בס"ד, יום ראשון ז' אב תשע"א

שם: _____

זמן: _____

מבחן שבועי מסכת חולין קא - קז (125)

א. (1) מה דינו של האוכל גיד הנשה של טמאה או של נבילה או של שור הנסקל, ומדוע? (2) מה דעתו של רבי יוסי הגלילי בענין חלות איסור על איסור היבא דהאיסור השני הוא כולל או מוסף, ומניין? והאם איסור הנאה או חומר בעונש חשיב איסור מוסף? (3) באיזה אופן נאמר החיוב דאוכל קודש או תרומה בטומאת הגוף, ומדוע?

ב. (1) העושה מלאכה ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, משום מה יש לחיבו, ומדוע? והאם יש להוכיח מהאי ברייתא מה דעתם של רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא בענין איסור כולל או שני איסורים בבת אחת, ומדוע? (2) כיצד הוכיח רבי יהודה את שיטתו בענין גיד הנשה דטמאה? ובאר היטב כיצד השיבו רבנן על טענתו!

ג. (1) על איזה מינים נאמר האיסור דאבר מן החי לישראל ולבני נח, ומדוע? והאם יש לתלותו בפלוגתא אי בהמה בחייה לאיברים עומדת, ומדוע? (2) כיצד התפרשה המשנה בטהרות "אכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים ואין שחיטתה מטהרתה"? ומה ההכרח לבאר הכי?

ד. 1) אכל ציפור טהורה בחייה, או לאחר שחנקה, מה דינו (פרט), ומדוע? וכיצד דינו היבא דאכל ציפור טמאה בחייה או במותה, ומדוע? 2) האם בהמה בחייה עומדת לאכול ממנה בשר, ולמאי נפקא מינה? 3) מהיכן וכיצד ילפינן לאיסור בשר מן החי ולאיסור אבר מן החי ולאיסור טריפה, ולמאי נפקא מינה? והאם יש ללמוד את דינו מדין "לאו שבכללות", ומדוע?

ה. 1) מה דעתן של רבי יוחנן וריש לקיש בענין חלות איסור על איסור גבי טריפה ואבר מן החי, ומה דעתן בנידון אי בהמה בחיה לאיברים עומדת, ולמאי נפקא מינה? 2) האוכל חלב מן החי מן הטריפה, משום מה יש לחייבו, ומדוע? והאם יש נפקא מינה אימתי נטרפה, ומדוע?

ו. 1) כזית אבר מן החי שחילקו לשניים והכניס לפיו חצי ואכלו ועוד חצי ואכלו, מה דינו, ומדוע? וכיצד הדין היבא דהכניס לפיו את שני החצאים ובלען בבת אחת, ומדוע? וכיצד הדין היבא דבלען לחצאין, ומדוע? והאם היבא דהכניס שלם וחילקו בפיו דינו שונה, ומדוע? 2) האם יש לצרף את של בין השוינים והנדבק בחיכו לשיעור כזית, ומדוע? 3) האוכל כזית איסור והקיאו וחזר ואכלו, כמה יש לחייבו, ומדוע? 4) מאי קמושמע לן ברייתא בהא דבשר בחלב נוהג בחולין ובמוקדשין בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית? ואמאי במתניתין לא תני הכי?

ז. 1) הנודר מן הבשר, מה כלול בנדרו, ומדוע? והאם לוקה על כל אלו הנכללים בנדרו, ומדוע? 2) אלו מינים כלולים בשם בשר לענין איסור בשר בחלב לדעת תנא דמתניתין, והאם סבירא ליה דמדאורייתא אסורים או מדרבנן, ומניין? 3) מדוע המשנה אסרה להעלות בשר עוף ובהמה עם גבינה על השולחן? והאם כולי עלמא מודו לאיסור העלאה?

ח. 1) כיצד המנהג בהפרשת חלה בארץ ישראל הסמוכה לארץ העמים, ובארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל, ובארץ העמים הרחוקה מארץ ישראל? והאם בתרומה נמיו יש לנהוג בזה המנהג, ומדוע? והאם היכא דלא הפריש החלה כדינה טובלת היא את העיסה, ומדוע? 2) האם מותר להעלות חלה על שולחן דאוכל שם אף ישראל, ומדוע? 3) מאי קמשמע לך תנא בהא דאמר רבי יוסי זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל? ומה ההכרח לבאר הכי? 4) האוכל בשר בהמה חיה או עוף ורוצה לאכול לאחריהם גבינה, כיצד עליו לנהוג, ומדוע?

ט. 1) האוכל גבינה ורוצה לאכול אחריה בשר עוף או בשר בהמה, כיצד עליו לנהוג, ומדוע? 2) כיצד הוא "קינוח הפה", והאם עדיף הוא על הדחת הפה, ומניין? 3) מה דינו של בשר הנמצא בין השינויים, ולמאי נפקא מינה? 4) מה היה מנהגו של אביו של מר עוקבא בהפסק שבין אכילת בשר לחלב, ומדוע נהג הכי? וכיצד היה מנהגו של מר עוקבא? 5) אלו מים נקראו רשות, ואלו נקראו מצוה, ואלו נקראו חובה, ומדוע? ולמאי נפקא מינה בשמות אלו?

י. 1) מה דינם של מים חמים לנטילת ידיים ראשונים ואחרונים, ומדוע? 2) מפני מה תיקנו מים אחרונים, ואימתי יש לנטולם, ומדוע? וכיצד המנהג האידנא, ומדוע? 3) האוכל תבשיל של חלב או של בשר ורוצה לאכול אחריו תבשיל של בשר או חלב, כיצד עליו לנהוג ומדוע? 4) כיצד יש לנהוג עם "האופיא", ומדוע? והאם באופיא של כל המשקים נאמר דין זה? 5) מפני מה אין אוכלין ירק מאגודתו, ואין יושבים תחת המרזב, ומניין דזהו טעמו?

יא. 1) כיצד היא הדרך להנצל מן המים הרעים, ומניין? 2) האם אפשר לטהר את ידיו או את גופו בחמי טבריא או במים שנפסלו לשתית בהמה (פרט), ומדוע? 3) מאי טעמא נוטלים מים ראשונים? וכיצד הדין לענין נטילת ידיו לפירות? 4) כיצד נהגו רב אמי ורב אסי כשהובאה לפנייהם הכלכלה דפירי? ומה שמעינן מדבריהם? וכיצד שמעינן להו?

יב. 1) באיזה אופן יכול אדם להוציא את חבריו בברכה ראשונה ובברכה אחרונה? 2) מה דינה של חציצה בנטילת ידיים? 3) עד היכן צריך ליטול את ידיו לחולין ולתרומה, וכיצד נהגו שמואל ורב אשי, והאם סותר הוא להמבואר בברייתא, ומדוע? ועד היכן צריך לקדש הכהן את ידיו? 4) האם הפסק בין הנטילה לאכילה מצריך נטילה נוספת (פרט)?

יג. 1) באיזה אופן אפשר ליטול ידיים באריתא דדלאי, ומדוע? והאם יש להוכיח מהאי סוגיא אי בעינן כח גברא לנטילת ידיים? ולמאי נפקא מינה? 2) מה הוא שיעור המים לנטילת ידיים לתרומה ולחולין? וכמה פעמים צריך לשפוך מים על ידיו? וכיצד צריך להיות הכלי שממנו נוטל לידים? 3) מה היה מנהגו של רבי צדוק כשהובא לפניו אוכל פחות מכביצה, ומה רצו להוכיח מינה? והאם הוא מוכח, ומדוע?

יד. 1) האוכל על ידי אחר, מה דינם של האוכל והמאכיל בנטילת ידיים, ומדוע? והאם יש אופן דכולי עלמא מודו דהמאכיל צריך ליטול את ידיו, ומדוע? 2) כיצד ינהג השמש בברכת הכוס ובברכת הפת, ומדוע? 3) האם שרי ליטול את ידיו שחרית ביום הכיפורים, ומדוע? 4) האם יש אופנים שהותר להעלות גבינה ובשר על השולחן שאוכלים עליו, ומדוע?

בהצלחה!

תשובות למבחן חולין קא קז

א. (1) באוכל גיד הנשה של טמאה, לדעת רבי יהודה לוקה שנים, אחת משום טמאה דקדמה, ואחת משום גיד הנשה משום דחמיר איסורי דהא נהג אף בבני יעקב קודם מתן תורה. ולדעת רבי שמעון אינו לוקה כלל, דאי משום טמאה הא אין בגידין בנותן טעם, ואי משום גיד, סבירא ליה דילפינן מקרא דעל כן לא יאכלו דרק היכא דהבשר מותר באכילה איכא איסור גיד. ולענין גיד דנבילה, דעת רבי מאיר דחייב שנים, משום דסבירא ליה דאיסור נבילה דכולל אף את שאר הבהמה, חייל נמי אגיד. ודעת רבנן נדהם רבי יוסי הגלילי דאין לחייבו משום גיד, דאף בכולל לא אמרינן איסור חל על איסור. והיכא דאכל גיד של שור הנסקל, כיון דאיסור אף בהנאה, אף רבנן מודים דחל על הגיד, משום דאיסור כולל באיסור חמור שפיר חייל.

(2) באיסור כולל מסקינן דאינו חייל, דהא לדבריו לא חל איסור טומאת הגוף באוכל קדשים היכא דהקודש כבר נאסר משום טומאת עצמו. אבל מאידך באיסור כולל חמור שפיר חייל, והיינו דאמרינן בסוגיין דגיד הנשה של שור הנסקל ושל עולה לוקה שתיים. ולכאורה כל שכן דבאיסור מוסיף סבירא ליה דמהני. וכתבו התוס' דאיסור הנאה לא חשיב איסור מוסיף, דהא לא מוסיף איסור על דברים אחרים. ובענין רש"י יש משמעות דהוי איסור מוסיף. וחומר עונש נמי מבואר בתוס' דלא הוי מוסיף. וברש"י בעמוד ב' יש משמעות דחשיב מוסיף.

(3) לדעת רבנן, אוכל קודש בטומאה נאמר אף היכא דהקודש כבר טמא, משום דסבירא ליה דאיסור חל על איסור באיסור כולל. ולענין תרומה, נחלקו תירוצי התוס', דיש מן התירוצים דסבירא ליה דכיוון דכתיב "כי יחללוהו" רק היכא דהתרומה טהורה מוזהר עליה, ומשכחת לה בטמא רק היכא דלא נגע בה או דלא הוכשרה. ולתירוץ אחר בתוס' סבירא, דבתרומה איכא גילוי דאין איסור חל על איסור ואינו חייב אלא היכא דהוא נטמא קודם.

ב. (1) אמרינן בברייתא דרבי יוסי הגלילי מחייבו שנים ויליף לה מדכתיב "שבת היא", "יום הכיפורים הוא". ורבי עקיבא מחייב אותו רק אחד. ולרש"י מסקנת הגמ' דאפכינן לה, דהא סבירא ליה לרבי יוסי הגלילי דאין איסור חל על איסור אפילו בכולל, ואף דשבת ויום הכיפורים בבת אחר חיילו, מכל מקום אי לאו דמהני איסור כולל ומוסיף בזה אחת זה, אף בבת אחת לא מהני. ושלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן דאינו חייב אלא על שוגג דשבת, וסברו לומר דהוא משום דשבת קדמה דהא קביעא וקיימא, והסיקו, דבעלמא יש לחייבו אחת בין על שבת ובין על יום הכיפורים, ומאי דשלחו משמיה רבי יוחנן, איירי בההוא שתא דגורו גזירה על החודש ותיקנו לעשות יום הכיפורים בשבת כדי שלא תשכח תורת יום הכיפורים, ומשום הכי רק על שבת יש לחייבו. והתוס' כתבו, דלמסקנת הסוגיא לא אפכינן, ושפיר סבירא ליה לרבי יוסי הגלילי דחייב שנים, דהא שבת ויום הכיפורים בבת אחת חיילו, ובבת אחת שפיר חייל איסור על איסור. ורבי עקיבא סבר דאפילו בבת אחת לא חייל, דווקא גבי הקדש סבירא ליה דאיסור חל על איסור. ורק למאי דסלקא דעתין דשבת קביעא וקיימא וקדמה ליום הכיפורים הוצרכו להפוך.

(2) רבי יהודה הוכיח מהא דכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה והיינו מאותו מעשה, והרי בהמה טמאה מותרת היתה ואף עליה הוזהרו. ורבנן השיבו לו דהא לא נקראו בני ישראל מאותו מעשה, דאף דמצינו דבירידתן למצרים נקראו בני ישראל, איכא למימר דלאו מומן המעשה נקראו הכי, דהא אף יעקב לא נקרא הכי אלא בבואו מפרץ ארם, וליכא למימר דמעשה זו שנקראו בני ישראל יאסרו, דהא שעה זו אינה שעת המעשה ולא שעת מתן התורה.

ג. (1) לדעת רבי יהודה ורבי אלעזר נאמר הוא על בהמה חיה ועוף בין טהורים ובין טמאים, ולדעת רבי יהודה פשיטא דהכי הוא דהא סבירא ליה דאיסור חל על איסור באיסור חמור, וכדסבירא ליה בגיד דחייל על טמאה. ולדעת רבי אלעזר אף דסבירא ליה דאין איסור חל על איסור, מכל מקום הכי גלי קרא דהא סמך איסור אבר מן החי לאיסור דם לאשמועינן דכל דאסור משום דם אסור נמי משום אבר. וכתבו התוס' דאף אי נימא דבהמה בחיה לאיברים עומדת, מכל מקום בעינן קרא לאוסרו ולא אמרינן דבבת אחת חיילו, משום דאיסור הטמאה קדים אף קודם שנתקשרו איברים בגידין. ודעת רבנן, דאינו נוהג בטמאה דהא כתיב "לא תאכל הנפש עם הבשר" דמשמע דהבשר כן שרי. אמנם לבני נח כיון דאף טמאה מותרת להם, אף איסור אבר נאמר להם. ולדעת רבי מאיר לישראל אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד, דהא כתיב בהאי פרשה "מבקר ומצאנך". [ועיין רש"י מה דעתו גבי בן נח].

(2) איירי בעוף טמא, ואמרינן דישאל אינו לוקה עליה משום דאבר מן החי לא חייל על טמאה, וצריך לומר דלא היה הכא כזית, דאי לאו הכי יש לחייבו משום טמאה. ומכל מקום בן נח לוקה עליה דהא אף טמאה מותרת לו, והיינו דאמרינן דאין שחיטתה מטהרתה דכל עוד שמפרכת אסורה לו, דהא אי בישראל איירי, פשיטא דאינה מטהרת, דאסורה באכילה ואי משום טמאה, אף בלאו שחיטה ליכא בה טמאה, דרק בנבלת עוף טהור יש טמאה. ולדעת רב דאמר דאינו חייב משום אבר אלא על כזית, צריך לומר דאיירי בגוונא דיש גידין ועצמות משלימים לכזית.

ד. (1) לדעת רב היכא דלא היה בה כזית כלל, אין לחייבו בין בחיה ובין במיתתה, דהא אפילו משום אבר מן החי בעינן כזית דהא אכילה כתיב ביה, אבל אי יש בה כזית אפילו בצירוף גידין ועצמות, בחיה יש לחייבו משום אבר מן החי, ובמיתתה אין לחייבו דהא לחייבו משום נבילה בעינן כזית ואף בריה לא מהני לחייבו. אמנם מצינו דנחלקו בדבר רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון האם באכל עוף שלם יש לחייבו משום אבר מן החי, דלרבי אין לחייבו ומסקינן דהוא משום דבחיה לאו לאיברים עומד ולשלם אין שם אבר. אמנם אם יחשב לאוכלו איברים הסיק רבא דיש לחייבו משום דלידיה שפיר עומדת לאיברים אף דלאחרים אינה עומדת, [ואביי טען דלא מצינו דלו אסורה ולאחרים מותרת]. וכתב רש"י דאי יש בה כזית, מודה רבי דיש לחייבו משום בשר מן החי, והתוס' כתבו דאין לחייבו משום בשר, ועיין לקמן. ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר דלאיברים עומדת ולהכי יש לחייבו אף באוכלו שלם דקל וחומר הוא מאבר אחד. ואף לדידיה קאמר רבא דאם יחשב לאוכלה רק מתה אין לחייבו משום אבר מן החי. ואם אכל ציפור טמאה, בין בחיה ובין במיתתה יש לחייבו בכל שהוא, דהא בטמאה שהיתה הכי מתחילת ברייתה, יש לחייבו על בריה אפילו בלא שיעור.

(2) ברש"י מבואר דשפיר עומדת לבשר אפילו אינה עומדת לאיברים, ונפקא מינה להיכא דאכלה כולה בחיה דאם יש בה כזית בשר כולי עלמא מודו דחייב משום הבשר. ובתוס' מבואר, דאדרבה אף למאן דאמר לאיברים עומדת, מכל מקום לבשר אינה עומדת, ואין לחייבו משום בשר.

(3) לדעת רבי יוחנן, אבר מן החי ילפינן מדכתיב "לא תאכל הנפש עם הבשר", ונפש היינו אבר שלם דיש בו חיות כנפש דאינו מחליף. ובשר מן החי ילפינן מדכתיב "ובשר בשדה", וטריפה ילפינן נמי מהאי קרא דבשר בשדה דכתיב ביה נמי "טריפה". ושפיר לוקין על האי לאו ולא הוי לאו שבכללות, משום דהאיסורים מפורשים בו להדיא. אבל על בשר וטריפה יחד לא ילקו אלא אחד, דהא לא כתיב ביה "וי" כי היכי דכתיב בנא ומבושל. ולריש לקיש, מלא תאכל הנפש ילפינן נמי לבשר, דמשמע מהאי קרא גם נפש וגם בשר דתרוויהו לא תאכלו בעודן זה עם זה. ואין לוקין על תרוויהו בהדי הדדי משום דמחד קרא נפקי, ובשר בשדה טריפה אתי רק לטריפה.

ה. (1) לאוקימתא הראשונה בגמ' וכן לאוקימתא דרבא, כולי עלמא מודו דאין איסור טריפה חל על אבר מן החי, וכן אין אבר מן החי חל על איסור טריפה היכא דקדמו, אלא דנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אי בהמה בחיה לאיברים עומדת, והיכא דנטרפה עם יציאת רובה הרי יש לחייבו תרי, או דלאו לאיברים עומדת ואיסור טריפה קדים. והיכא דנטרפה בחתיכת האבר, הוא להיפך. ולאוקימתא שניה כולי עלמא מודו דלאיברים עומדת ונחלקו אי אתי איסור טריפה חייל על אבר. ולאוקימתא שלישית, כולי עלמא מודו דלאו לאיברים עומדת, אלא דנחלקו אי איסור אבר חייל על איסור טריפה דהא חמור הוא דנאסר אף לבני נח.

(2) נחלקו בדעת רבי יוחנן אי לוקה שתיים או שלש, דמשום חלב וודאי יש לחייבו דהא מיד בלידתה חל עליה איסור חלב, אלא דנחלקו האם יש לחייבו גם משום אבר וגם משום טריפה, והיינו אי נימא דחיילו וטריוויהו בהדדי, ומשכחת לה למאן דאמר לאיברים עומדת כשנטרפה עם לידתה, ולמאן דאמר לאו לאיברים עומדת משכחת לה כשנטרפה בחתיכת חלבה [היינו עם אבר המטריפה]. וכן משכחת לה אי נימא דאיסור אבר חל על טריפה וחלב או דאיסור טריפה חייל על אבר וחלב. ולמאן דאמר דלוקה רק שתיים איירי בגוונא דלא חיילו בהדדי, והיינו למאן דאמר דאיסור אבר חייל מחיים, ואף דאיסור טריפה וודאי חל על חלב, מכל מקום איסור אבר אינו חל על חלב.

ו. (1) לדעת רב דימי ורבינן בדעת רבי יוחנן, כיון דחידוש הוא דהא יש לצרף אף גידין ועצמות, אין לחייבו ככהאי גוונא דהא אכילה בבת אחת בעינן. ולרבי אלעזר יש לחייבו משום דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי. אמנם דעת רב אסי דרבי יוחנן לא אמר הכי מעולם, ושפיר יש לצרף אכילתו בכדי אכילת פרס. ואם הכניס לפיו את שתי החצאים ובלען בבת אחת, לדעת רש"י אף לרבי יוחנן חייב. אבל התוס' כתבו דלרבי יוחנן בעינן שם אבר בשעת אכילתו, וכיון דחילקו לאו שם אבר עלה. ואם בלעו לחצאין, לדעת רש"י הוא פלוגתא דריש לקיש ורבי יוחנן, דריש לקיש פטרו דבעינן דכשירד למעיו יהיה שלם, ולרבי יוחנן סגי בשלם בגרונו. ולתוס' אף רבי יוחנן מודה דפטור דהא לא נכנס אבר שלם לפיו. ואם חילקו בפיו, לדעת התוס' בהא פליגי רבי יוחנן וריש לקיש, דלרבי יוחנן דרך אכילה הוא וחיוב, ולריש לקיש בעינן שיהיה במעיו אבר שלם.

(2) את של בין השניים כולי עלמא מודו דאין לצרף, דהא לא נהנה לא גרונו ולא מעיו. ואת הנדבק בחיכו, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, דרבי יוחנן חייב משום דעל הנאת גרונו בטעם חייב רחמנא, ולריש לקיש אהנאת מעיו קפיד רחמנא, והרי ליכא במעיו כזית.

(3) אי נימא דאהנאת גרונו חייב, יש לחייבו משום דכיון דמיד הקיאו לא חשיב עיכול ושפיר יש לחייבו פעם נוספת, ואי נימא דאהנאת מעיו קפיד, בעינן דווקא מילוי כרס, והא אין בכרסו שתי זיתים ואינו חייב אלא אחד.

(4) או דקמשמע לן דבשר בחלב נוהג אף במוקדשין, או דקמשמע לן דנוהג אף בחוץ לארץ ולא מקישינן לה לביכורים דכתיב ביה אדמתך דנוהג רק בארץ. ותנא דמתניתין שייר לה דבברייתא מפרש לה.

ז. (1) מבואר במשנה דכולל הוא את כל מיני הבשר בין בהמה בין חיה ובין עוף, והוא כדעת רבי עקיבא דסבירא ליה דכל דהשליח נמלך עליו הרי הוא בכלל נדרו, אמנם אמרינן בנדרים דאין לוקין עליו, וביארו התוס' דהוא משום דרק מדרבנן יש להחשיבו כבתוך נדרו. ועוד אמרו בנדרים, דבעלמא אף דגים בכלל נדרו, מלבד היכא דכואב לו העיניים או בין הקזה דאינו אוכל דגים, ולדעת הסוגיא במעילה אף ביום הקזה דגים בכלל.

(2) כולל הוא בשר בהמה חיה ועוף. ולדעת רב יוסף היינו מדאורייתא, והוכיח הכי מסיפא דמתניתין דאסרה להעלות אפילו בשר עוף עם גבינה על השולחן, ואי נימא דהוי רק דרבנן הא הוי גזירה לגזירה, ועיין לקמן. ולדעת רב אשי מדיסיפא דנדרים רבי עקיבא היא, אף רישא רבי עקיבא היא, דסבירא ליה דבשר עוף וחיה רק מדרבנן אסירי.

(3) רב יוסף סבר דהוא משום דעוף הוי מדאורייתא ויש לגזור אטו יבוא לאוכלו באלפס רותח דהוי כלי ראשון, ומסקנת אביי, דאף אי נימא דאסור רק מדרבנן, מכל מקום גזרינן העלאה דעוף אטו העלאה דבהמה, דאם יעלה בהמה חיישינן שיבוא לאוכלו באלפס ראשון. ומבואר לקמן דלדעת בית שמאי אין איסור כלל להעלות בשר עוף על השולחן ורק בית הלל הם החמירו בהא.

ח. (1) במקומות הסמוכים לארץ העמים דאי אפשר להזהר מטומאה, מפריש אחת כשיעור ושורפה משום טומאה, אבל כדי שלא תשכח תורת חלה, יש להפריש עוד אחת וליתנה לכהן טהור. ובארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל חיובו הוא רק דרבנן, ומשום דחלתן וודאי טמאה גורו שלא לאוכלה מחשש שמא יחליפו בחלת הארץ, ועל כן יש להפריש כל שהוא ולשורפה, וכדי שלא תשכח תורת חלה יש להפריש עוד אחת כשיעור וליתנה לכהן ואפילו טבול יום, ואפילו טמא מת. ולדעת רבי יוסי, בעל קרי אינו צריך טבילה וזב ויולדת צריכה טבילה. ובמקומות הרחוקים יש להפריש רק אחת ואפילו כל שהוא וליתנה לכהן קטן שאינו טמא בקרי, או לגדול שטבל. ואם אינו מוצא יש לשורפה ולהפריש עוד אחת וליתנה אפילו לכהן טמא. וזו השניה אינה טובלת דהא אם היה כהן קטן אף בלאו הכי כשרה, ועוד דיש מקומות דנהגו כלל לא להפרישה, ואם היתה טובלת לא היו נוהגים הכי. ולענין תרומה כתבו התוס' דבשום מקום לא מפרישים שתיים, ויתנו אפילו לכהן טמא ויבטלנו ברוב, והיינו משום דלא חיישינן לתשכח תורת תרומה, משום דרק בעלי הקרקעות וממריחי התבואות מפרישים, ולא דמי לחלה שכל אחד מגלגל עיסה בביתו ומפריש חלה.

(2) בחלת הארץ דאסורה מדאורייתא אסור להעלות, גזירה שמא יאכלנו הור. אבל בחלת חוץ לארץ דרק מדרבנן אסורה לזר, אין לגזור העלאה דהא הוי גזירה לגזירה במקום דאין חשש לדאורייתא והא לא גזרינן. וחלת הארץ ניתנת רק לכהן חבר. וחלת חוץ לארץ, לדעת רש"י יכול ליתנה אפילו לעם הארץ דאינו מקפיד על טהרה. ולדעת התוס' אם ידוע שאינו מקפיד אסור ליתן לו, אלא בגוונא דליכא חבר או דהחבר עשיר, יכול ליתנה לכהן שאינו חבר ואין צריך לחוש שיאכלנו בטומאה.

(3) קמשמע לן תנא דתנא קמא דאמר לפלוגתא דבית שמאי ובית הלל הוא רבי יוסי, והוצרך לומר הכי משום דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. דאין לומר דלרבי יוסי בית שמאי הקילו אף באכילה, דהא קתני להדיא בברייתא דאמר רבי יוסי דרק לענין העלאה הקילו בית שמאי.

(4) מבואר בסוגיין דהאוכל בשר בהמה אין לו לאכול גבינה, ופירש רש"י דהוא משום דנמשך טעמו בפיו, ואמרינן לקמן דבסעודה אחרת שרי כבר לאכול. ובדברי אגרא חמוה דרבי אבא מבואר דלאחר בשר עוף שרי לאכול גבינה ואינו צריך קינוח והדחה. וכתבו התוס' דהיינו משום דסבירא ליה דבשר עוף בחלב הוי רק דרבנן, ולהאי טעמא לענין חיה תלוי הוא בפלוגתא דתנאי אי אסור מדאורייתא אי מדרבנן. אי נמי כתבו התוס', דסבירא ליה דבשר עוף אינו נדבק ומשום הכי אינו צריך קינוח והדחה. ודעת ר"ת, דבקינוח והדחה שרי לאכול גבינה אפילו לאחר בשר בהמה. ואנן נהגינן דאף לאחר בשר עוף אסור לאכול עד סעודה אחרת.

ט. (1) מבואר בסוגיין דבשר עוף מותר לאכול, אבל בשר בהמה אסור לאכול אלא אם כן קינח ידיו וקינח פיו בדבר מאכל והדיח פיו. וביום דיכול לעיין בידיו, אם רואה דנקיות הן אינו צריך להדיח ידיו.

2) קינוח הפה נעשה למסקנת סוגיין בכל מידי דמאכל מלבד קמח ותמרים וירקות שרכים הם ואינן מקנחים היטב הפה, [אמנם מעיקרא אמרינן דרך פת של חיטין שאינה חמה. ולדעת רש"י נחלקו בית שמאי ובית הלל האם קינוח עדיף או הדחה עדיפה, דלביית שמאי קינוח עדיף ולבית הלל הדחה עדיפה והיינו דאמרינן מעיקרא דלביית שמאי מקנח ואינו מדיח ולבית הלל מדיח ואינו מקנח. והתוס' כתבו דכולי עלמא מודו דהדחה עדיפה, והיינו דאמרינן בית שמאי מקנח ולא בעי מדיח, ומאי דקאמרי בית הלל מדיח ולא בעי קינוח אגב בית שמאי נקטו הכי.

3) מסקינן דשפיר הוי בכלל בשר, ונפקא מינה דאסור לאוכלו עם חלב אלא צריך לנקרו.

4) אביו של מר עוקבא היה ממתין עד למחר באותה העת, והיינו משום דלא קינח והדיח, אי נמי מחמיר על עצמו היה. ומר עוקבא לא החמיר כאביו אלא רק באותה סעודה לא אכל אבל בסעודה אחרת היה אוכל.

5) מים אמצעיים דרוחץ לנקיות בעלמא קרי לה רשות, ומים ראשונים נקראו מצוה משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, ומיים אחרונים נקראו חובה משום דמחמת סכנה תיקנום. וכתבו התוס' דנפקא מינה לענין מלחמת הרשות דהתירו להם לאכול בלא נטילת ידיים, והיינו דווקא מים ראשונים דהם רק מצוה, אבל מים אחרונים דהם חובה לא התירו להם. אי נמי, נפקא מינה לענין ברכה, דמים ראשונים דאינו להנאת האדם, דהא מצוה היא מחמת סרך תרומה, שפיר מברכים עליהם. אבל מים אחרונים דאינם אלא להנאת אדם להצילו מן ההיזק, אין לברך עליהם.

י. 1) ללישנא קמא שרי ליטול מים ראשונים רק במים שאין היד סולדת בהן, אבל במים שהיד סולדת בהן אסור ליטול ידיו, משום דנשתנו ולא בכלל מים נינהו. ומים אחרונים אסור אפילו אין היד סולדת משום דמפעפעין את הידיים ומבליעין הוזהמא בידיים. וללישנא בתרא, במים ראשונים שרי אפילו במים שהיד סולדת בהן, אבל במים אחרונים אסור רק בגוונא דהיד סולדת בהן. ולדעת רש"י איכא דעת חזקיה לקמן דמים ראשונים אף באין היד סולדת בהן אסור ליטול.

2) מים אחרונים תיקנו משום דבכל אכילה יש מלח ויש לחוש למלח סדומית דמצויה כקורט בכור ואם לא יקנח ידיו יש חשש שיגע בעיניו ועלול לסמומו. ויש לנוטלם קודם הברכה משום דאמרינן בברכות דכשם שהמזוהם פסול לעבודה כן המזוהם פסול לברכה, וכיון דצריך ליטול ידיו חשיב כמזוהמות. וכתבו התוס' דהאידידנא לא נהגו משום דאין מלח סדומית מצוי בינינו.

3) לדעת התוס' אין נפקא מינה בין בשר וגבינה לתבשיל של בשר או גבינה, וכי היכי דאכל בשר אין לו לאכול גבינה, הוא הדין בתבשיל של בשר. ודעת ר"ת דדווקא בשר בעין נאסר [ואף ביה מהני קינוח והדחה לשיטתו]. אבל תבשיל אין לאסור לאכול אחריו גבינה ואף הנטילה אינה אלא רשות.

4) יש להמתין עד שתשקע, משום דהשותה קשה לכרסם, והמנפח בה קשה לראשו, והמסלקה לצדדים קשה לעניותו. ומבואר בסוגיין דאף באופיא של כל המשקים יש לחוש לכרסם.

5) האוכל ירק מאגודתו יש לחוש לכשפין, דהכי חזינן מההיא מטרוניתא דעצרה לספינתם של רב חסדא ורבה בר רב הונא, והצליחו הם באמירתן להתיר הספינה, ואמרה דאין הכשפין שולטין בהם משום דזהירים מלאכול ירק מתוך אגודתו. ואין לשבת תחת מרוב משום דשכיחי התם מזיקין, וכדחזינן מהנהו שקולאי דהניחו חבית תחת המרוב ושברה המזיק.

יא. 1) יש לשפוך תחילה מן המים דבזה מסלק המים הרעים. כדמוכח מהא שידא דהיה משמש אצל רב פפא, דפעם אחת כששלחוהו להביא מים מן הנהר התעכב בדרכו, והסביר דמשום חשש מים הרעים התעכב, וכשראה שדרכם לשפוך מעט מים מן החבית קודם השתיה, אמר דלא היה לו להתעכב לפי דבכהאי גוונא אין לחוש למים הרעים. וכתבו התוס' בתירוץ אחד, דהא דלא הודיעם או שפך בעצמו, הוא משום דאין מועיל אלא אם ישפוך השותה בעצמו.

2) לענין נטילת ידיים, אין מועיל בחמי טבריא משום דנשתנו מברייתן ותיקנו רק במים, וכן לא במים שנפסלו לשתית בהמה, דבהם לא תיקנו הנטילה. אבל לטהר כל גופו וודאי דמהני, מלבד היכא דהמים מעורבים בטיט עב עד שאין בהמה שותה מהן. והיכא דמהני לטהר כל גופו וודאי דמהני אף לטהר ידיו בטבילה וכדחזינן מהא דלקודש מטבילין ידיים. ומכל מקום היכא דהפסיק בבת בירתא, אף דמעיקר הדין מהני לטבילת ידיים, ואף לאחר שביטלו רביעית דמקוה לטבילת ידיים, היכא דמחובר הוא למקוה שיש בו כשיעור וודאי דמהני, אלא דסבר חזקיה דגורו עליהם אטו כלים ואסרו לטבול בהן.

3) נוטלים משום סרך תרומה. ואיכא אף אסמכתא מקרא דכתיב "וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שוטף במים" דקרינן ביה דידיה לא שטף במים קאי על אחר שלא שטף ידיו במים דנמי בכלל טמא הוא. ואמרינן בגמ' דיש בו אף משום מצוה לשמוע דברי חכמים, וביארו התוס' דתיקנו הכי משום נקיות. ולענין פירות, חובה או מצוה וודאי ליכא, ולרב נחמן אפילו רשות ליכא משום דהוי כגסות הרוח, אבל לדעת רבא רשאי ליטל ידיו לפירות.

4) אף דהיה עמהם רבה בר בר חנה, מכל מקום לא זימנוהו שיאכל עמהם, ואכלו לפירות בלא נטילת ידיים, וכשבאו לברך ברכה אחרונה כל אחד בירך לעצמו. ושמעינן מינה דאין נטילת ידיים לפירות, ואין מזמנים על הפירות מהא דלא זימנוהו שיאכל עמם שיהיו שלשה, ושנים שאכלו מצוה ליחלק ולא שאחד יוציא לחבירו. וכתבו התוס', דמאי דאמרינן שמע מינה אין מזמנים על הפירות, היינו דאף בשלשה אין חובה לזמן, מהא דלא נתנו לו. וכן חזינן דמצוה ליחלק והיינו דאסור לומר נברך, דאם היה מותר היו אומרים נברך משום דהוי טפי שבח למקום. ומאי דאמרינן דמצוה ליחלק דאין אחד מוציא חבירו, לאו מההוא מעשה ילפינן לה.

יב. 1) היכא דההנאה באה לכולם בשוה כגון מוגמר או אור, יכול אחד להוציא את הרבים בכל גווני. והיכא דבא להוציאם בברכה ראשונה דמאכל, בתירוץ אחד כתבו התוס' דכיון דכולם נהנים בברכה דהותר להם לאכול, בכל גווני יכול להוציאם ואינן צריכים לקבוע עצמן. ובתירוץ השני כתבו, דצריכים לקבוע עצמן, ולענין פת צריך הסבה, ולענין יין נחלקו האם צריך הסבה או דלא צריך או דלא מהני. ולענין ברכה אחרונה, מסקינן דרך בפת או מיני דגן למאן דאמר דכפת דמי יכול להוציא הרבים. אבל אם חבירו בור וודאי דיכול להוציא.

2) הרוצה לאכול יש לו להקפיד על חציצה כדרך שמקפיד בטבילה, אמנם מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ. אבל לענין נגיעה דחולין שנעשו על טהרת התרומה, אין צריך להקפיד על חציצה.

3) לדעת רש"י, לחולין יש ליטול עד הפרק השני, ולתרומה עד הפרק השלישי, ולקודש עד הפרק המחר את ידו עם הקנה והזרוע. ושמאל החמיר על עצמו דאף בחולין נטל עד הפרק השלישי כתרומה. ורב אשי סבר דמעיקר דינא דברייתא בחולין יש ליטול רק עד הפרק הראשון, ותרומה עד הפרק השני, והוא החמיר על עצמו בחולין כמו בתרומה, ומאי דאמרינן דאמר לקולא היינו להקל מדברי שמואל. ולדעת ר"ת בחולין הוא עד הפרק הראשון, ושמאל החמיר בין בחולין ובין בתרומה עד הפרק השלישי, ורב אשי החמיר רק עד הפרק השני. והתוס' הביאו שיטה נוספת, דבחולין עד פרק שלישי, ובתרומה כל היד ובקודש עד המרפק.

4) דעת רב דיכול אדם ליטול ידיו שחרית ולהתנות עליהם כל היום, וחזוין בדבריו דלא חיישינן משום הפסק. אמנם כתבו התוס' דאף דברי רב לא איירי אלא בנוטל שחרית, אי נמי היכא דאין לו מים בסמוך לו, או דיש לו אבל נצרכים לדברים אחרים, אבל בלאו הכי יש לחוש להפסק. ואיכא דאמרי בגמ' דרבי אבינא הורה כרב רק בשעת הדחק.

יג. 1) אפשר ליטול או סמוך למקום השפיכה שבכהאי גוונא חשיב כח גברא, או שלא במקום השפיכה אבל יש בכלי נקב ככונס משקה דמחבר בין הנהר לאריתא דללאי, דלענין נטילת ידיים הקילו. ופשטות הסוגיא משמע דבעינן דווקא כח גברא, ונפקא מינה לענין דאינו יכול להטביל ידיו בתוך הכלי, וכן לא מועיל ליטול מחבית הנוטה ששופכת מים מאליה, או על ידי קוף השופך את המים. אבל כתבו התוס' דאיכא למימר דכח גברא דסוגיין לאו דווקא, אלא כוונת הגמ' דליכא הכא כלי. והסיקו דהוא פלוגתא במסכת ידיים.

2) בעינן רביעית בין לתרומה ובין לחולין, אמנם אם היה רביעית בכלי שרי ליטול מהן לאחר אף דעתה אין בהן רביעית, משום דסגי בהא דבאו משיוורי טהרה. וכתבו התוס' דיש לשטוף ידיו ג' פעמים, פעם ראשונה להסיר הליכלוך, פעם שנייה לטהר הידיים, ופעם שלישית להעביר אותן המים. וסגי נמי שישפוך מים הרבה כשיעור רביעית ואפילו בפעם אחת. והכלי צריך להיות מקבל רביעית ועומד בפני עצמו ומיועד הוא לקבלת משקין.

3) נטלו במפה ולא בירך אחריו ברכה אחרונה ואכלו חוץ לסוכה, וסברו להוכיח מינה דדווקא משום דאכל פחות מכביצה הקיל לאוכלה במפה, אבל בלאו הכי לא התירו לאכול עם מפה בלא נטילת ידיים מחשש שמא יגע באוכל. ואינו ראייה משום דיש לומר דמאי דנקט פחות מכביצה משום סוכה וברכה אחרונה נקט לה. ועוד כתבו התוס', דאף בלאו הכי אינו ראייה, דהא אמרינן לקמן דלאוכלי תרומה התירו מפה, ורבי צדוק היה אוכל חוליו בטהרת תרומה.

יד. 1) מסקינן דהאוכל גופיה צריך ליטול את ידיו מחשש שמא יגע באוכל, אבל המאכיל אינו צריך ליטול את ידיו, משום דרק לאכול תיקנו. ומכל מקום היכא דחיישינן ל"שיבתא" נ"לרש"י היינו רוח רעה השורה על מי שלא נטל ידיו שחרית, ולתוס' היא רוח רעה השורה על קטן האוכל היכא דהמאכילו לא נטל עתה את ידיו, וודאי דאף המאכיל יש לו ליטול את ידיו.

2) לענין משקים, כיון דאינו יודע אם יביאו לו עוד כוס, מחויב לברך על כל כוס וכוס. ולענין פת, מסקינן דאם יש אדם חשוב בסעודה ויקפיד שיתנו לשמש לאכול כדי צורכו, הרי אינו צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה, אבל אם אין שם אדם חשוב, לאחר כל פרוסה הוא מסיח דעתו מאכילה דאינו יודע אם יתנו לו עוד, ועל כן צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה.

3) מדברי רש"י מבואר דהתירו רק למאכיל את התינוק, והתירו רק באותו יד שמאכילו בה. התוס' כתבו, דכיון דאסור ליגע בפיו בעיניו ובחוטמו, הרי אין לך מלולכל גדול מזה ובוודאי דשרי ליטול את ידיו.

4) באכסנאין שאינן מכירים זה את זה, אין איסור העלאה, דהא אין לחוש שיאכל אחד משל חבירו. ובתוס' הביאו ב' ביאורים אי מהני הפסק דבר גבוה ביניהם כדי להתיר העלאה, ומהני אפילו במכירים, ולביאור השני בסוגיין כתבו התוס' דליכא ראייה להתיר בכהא גוונא היכא דמכירים זה את זה. [ואחים אפילו מקפידים, מסקינן דאין דינם כאכסנאים ואסור להם להעלות משום "יאמרו כל הסריקים אסורים וסריקי בית בייתוס מותרים].